

UDK 81'367.334:811.133.1'25=163.6

Adriana Mezeg

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

adriana.mezeg@ff.uni-lj.si

DEFINICIJA POLSTAVKA IN NJEGOVA RABA V SODOBNI PREVODNI SLOVENŠČINI (NA GRADIVU PREVODOV IZ FRANCOŠČINE)

Članek se osredotoča na značilnosti in rabo polstavkov v sodobnih besedilih, prevedenih iz francoščine v slovenščino. Ker so zapisi o polstavkih v slovenščini premalo določni in pogosto ponazorjeni z zgledi za desni polstavčni prilastek ali pristavek, najprej primerjamo vse tri vrste stavkov in v izogib njihovem nadaljnjemu zamenjevanju za vsakega predlagamo bolj razločevalno definicijo. Analiza pokaže, da v slovenskih prevodih prevladujejo deležniški polstavki pred pridevniškimi in deležijskimi. V časopisnih člankih so večinoma rabljeni za odnosnico, v romanih pa pogosto ohranijo začetni položaj iz izvornika. Pri slednjih primerih so se pokazale nedoslednosti v rabi vejice, zato bi bilo treba natančneje raziskati rabo polstavkov v sodobni izvorni slovenščini in razmisliti o vključitvi ugotovitev v prihodnje slovnične opise.

Ključne besede: polstavek, polstavčni prilastek, pristavek, vejica

The article focuses on the characteristics and uses of supplementary clauses in modern texts translated from French into Slovene. Since existing grammatical descriptions of these clauses are vague and often illustrated with examples of non-restrictive postmodification or nonessential appositive phrases, we first compare the three types of clauses and propose for each a more restricted definition in order to avoid their further confusion. The analysis shows that participial supplementary clauses predominate in Slovene translations over the adjectival and gerundial ones. In newspaper articles, they are usually placed after the antecedent, whereas in novels they often keep the same sentence-initial position as in the source texts. In the latter examples, inconsistencies in the use of commas have been discovered, which is why we should thoroughly examine the use of supplementary clauses in original contemporary Slovene texts and consider including the findings in future grammatical descriptions.

Keywords: supplementary clause, non-restrictive postmodification, nonessential appositive phrase, comma

1 Uvod

V članku¹ bomo poskusili razjasniti kategorijo polstavka v slovenščini z namenom oblikovanja jasnejše oz. bolj razločevalne definicije, k čemur so nas spodbudili razmeroma skopa obravnava polstavka v obstoječih slovnica (Žagar 2001; Toporišič 2004) in drugih jezikovnih priročnikih (Toporišič 1992; Toporišič idr. 2001), možnost zamenjave s pristavkom ter polstavčnim prilastkom in nekateri članki, ki pod vprašaj postavljajo tipologijo, definicijo in primere polstavkov v jezikovnih priročnikih za slovenščino (Korošec 2002 in 2003; Logar 2015).

---

¹ Članek je nastal v okviru raziskovalnega programa št. P6-0265, ki ga iz sredstev proračuna RS financira ARRS.

Izhajali bomo iz raziskave o prevajanju polstavkov iz sodobnih francoskih časopi-
snih člankov in romanov v slovenščino (Mezeg 2011 in 2020), ki je pokazala ohranitev
polstavčnih struktur v slabih 10 % primerov, prevedenih v slovenščino.² V teoretičnem
delu bomo slovenščini ob bok postavili dognanja iz francoske slovnice, v kateri obstajajo
jasna pravila glede tvorbe polstavkov (Combettes 1998). Po Brezniku (1967) so namreč
polstavki prišli v slovenščino s prevodi del francoskih pisateljev, po tem zgledu pa so
jih nato uporabljali tudi nekateri slovenski pisatelji, npr. Cankar, Levstik, Kraigher
in Pregelj (1967: 82–83, 85–88), zato je primerjava s francoščino relevantna. Sledila
bo analiza ohranjenih polstavkov v korpusu *FraSloK* (Mezeg 2010): pri vsakem tipu
bomo pregledali rabo primerov v prevodih in se v zvezi s tem navezali na obstoječe
slovnice zapise. Na koncu bomo na osnovi ugotovitev predlagali dopolnjeno definicijo
polstavka v slovenščini in izpostavili potrebo po nadaljnjih raziskavah rabe polstavkov
v izvirnih slovenskih pisnih besedilih.

2 Obravnava polstavkov v slovenski literaturi primerjalno s francoščino

Pregled jezikovnih priročnikov za slovenščino priča o precej skopi in nedoločni
(Logar 2015: 47) obravnavi kategorije »polstavek«, sploh če se lotevamo resnejše
raziskave polstavkov. Teoretično je o polstavkih še največ zapisanega pri Toporišiču,
po katerem ti izhajajo iz novejšega češkega jezikoslovja³ (1982: 146; 2011: 180) in
označujejo »tak del povedi (ali poved), ki mu je jedro neosebna glagolska oblika ali kak
pridevnik ali samostalnik iz povedka. Razvezujemo jih navadno v odvisnike.« (2004:
632) V *Enciklopediji slovenskega jezika* Toporišič (1992: 191) polstavek definira tudi
kot »/b/esedn/o/ zvez/o/, ki nastane tako, da se stavku odvzame osebnost, tj. da se mu
osebna glagolska oblika zamenja z neosebno« (enako Žele 2008: 33) »ali pa se opusti
pomožni glagol« (Toporišič 1992: 191). Ob tem navaja naslednje primere: »*Sedeli smo
na vrtu in se pomenkovali o tem in onem* → *Sedeč na vrtu, smo se...* /*Sedeli smo na
vrtu, pomenkujoč se o tem in onem; mladost, ki je polna ponižanja* → *mladost, polna
ponižanja; Bil sem tam, to je živa resnica* → *Živa resnica, bil sem tam.*« (prav tam)

Omenjeni Toporišičevi definiciji sta precej nedoločni in tudi navedeni primeri so
si različni: polstavčna (in sicer deležijska) sta samo primera s *sedeč in pomenkujoč*,
medtem ko je *polna ponižanja* desni polstavčni prilastek (Korošec 2002: 44; Logar
2015: 48–49) in *živa resnica* soredje (Logar 2015: 48). Če polstavek razumemo zgolj
kot stavek, v katerem »povedek nima osebne glagolske oblike« (Toporišič 2011: 122),
potem s tem izrazom res lahko označimo vse prej naštete raznolike primere in ne zgolj
tistega s *sedeč in pomenkujoč*, kar je za našo raziskavo premalo operativno. Poleg
tega je v jezikovnih priročnikih v povezavi s polstavki zaslediti tudi druge nejasnosti,

² Prevajanje polstavkov iz francoščine v slovenščino je obširno predstavljeno v monografski publikaciji
Polstavki v francoščini in njihovo prevajanje v slovenščino – korpusni pristop, 2020, Znanstvena založba
Filozofske fakultete. Monografija se osredotoča na prevajalske strategije, med katerimi je tudi ohranitev
polstavčnih struktur v slovenščini. Slednje so bile v danem korpusu redko uporabljene in v monografiji niso
bile natančno razdelane, čemur se bomo posvetili v pričujočem članku.

³ Kolikor nam je znano, primerjalna študija o polstavkih v češčini in slovenščini do zdaj še ni bila izdelana.

na primer glede rabe vejice,⁴ v zvezi s čimer SP 2001 (§ 333–37) in Toporišič (2004: 633–34) odločitev glede zapisa ali izpusta vejice prepuščata bralcem glede na njihovo osebno razumevanje oz. občutenost polstavčnosti, kar, kot upravičeno ugotavlja Logar, »gotovo nista merili, ki bi vodili v enotno rabo« (2015: 47). Nenazadnje v jezikoslovnih zapisih ni natančno navedeno, v katerih stavčnih položajih se polstavek lahko nahaja in v kakšni zvezi je z drugimi deli povedi (npr. z glavnim stavkom). Zato je treba kategorijo polstavka v slovenščini razdelati in natančneje opisati, da preprečimo zamenjavo z drugimi t. i. »polstavki« oz. z vrsto različnih neglagolskih stavkov, ki jim je skupno predvsem to, da so z vejico ločeni od odnosnice, čemur se bomo posvetili v nadaljevanju članka.

Za slovenščino obstaja več tipologij polstavkov glede na jedro polstavčne zveze. Toporišič (1970, 1982, 2004), po njegovem zgledu tudi Pavlin Povodnik (1993: 69–70), mednje uvršča 6 vrst polstavkov (2004: 632–33):

- a) deležijske: ***Boječ se, da je ne bi odpodili,**⁵ se je deklica približala skupini na trati.*
- b) deležniške: *Pesmi, milo se glaseče.*
- c) nedoločniške: *Ljubezen zvesto najti, kratke sanje.*
- d) namenilniške: *In šel je boj **bojvat** brez upa zmage.*
- e) pridevniške: *Iz moje samotne, grenke mladosti, vse polne ponižanja, polne bridkosti, se svetijo tiho tvoje oči.*
- f) samostalniške: *Ivan je, glavo pokonci, zrl nasprotniku v oči./Sosedov sin, fant od fare, je pa res vzor mladeniča.*

Toporišičeva primera za samostalniški polstavek nista ustrezna: a) v prvem je podčrtani del po Logar (2015: 48) vrivek, po Brezniku (1967: 92–93) pa so tovrstne neslovenske strukture prišle v slovenščino s prevodi iz francoščine in se jih je treba ogibati, kajti v slovenščini »morajo biti posamezni stavki zloženega stavka v nekem razmerju med seboj« (Breznik 1967: 92);⁶ b) v drugem primeru je po Logar (2015: 48) označeni del pristavek, kar je vprašljivo glede na Toporišičevo (2004: 600) pravilo o pretvarjanju pristavčne besedne zveze,⁷ lahko pa ga razumemo tudi kot polstavčni prilastek.⁸ Žagar (2001: 77–78) v tipologijo ne uvrsti samostalniških polstavkov, Hribar pa jih po Toporišičevem zgledu ponazori (podčrtani del) s pristavkom, npr. *Aleksis Cipras, vodja Sirize* (2013: 31), ali z desnim polstavčnim prilastkom, npr. *Osumljenec, star znanec policije, za zdaj ostaja v priporu.* (2015: 31; prim. tudi 2018: 45). Kot ugotavlja že Logar (2015: 48), pravih primerov za samostalniški polstavek v literaturi ne najdemo.

⁴ O tem bomo v povezavi s posameznimi vrstami polstavkov razpravljali v 4. poglavju.

⁵ Primeri a)–f) je podčrtala in označila krepko avtorica članka.

⁶ Da bi bil Toporišičev primer sprejemljiv, bi morali stavek preoblikovati, npr. *Ivan je z glavo pokonci* (še bolje: *z dvignjeno glavo*) *zrl nasprotniku v oči.*

⁷ Medtem ko lahko rečemo *Sosedov sin je pa res vzor mladeniča.*, se postavlja vprašanje, ali je ustrezno tudi *Fant od fare je pa res vzor mladeniča.* Po Toporišiču (2004: 600) gre v takšnih primerih za nepopolne pristavke. Več o tem tudi pri 2.2.

⁸ Tega je mogoče pretvoriti v prilastkov odvisnik: *Sosedov sin, ki je fant od fare, je pa res vzor mladeniča.*

Z izjemo deležijskih polstavkov so v literaturi neposrečeni tudi primeri za druge vrste polstavkov. Logar (2015: 48–49) na osnovi primerov za deležniški, npr. *pesmi, tebi v čast zložene, iz krajev niso*, in pridevniški polstavek, npr. *Iz moje samotne, grenke mladosti, vse polne ponižanja, polne bridkosti*,⁹ *se svetijo tiho* [...], iz SP 2001 (§ 333) ugotavlja, da gre za »prilastke oz. vsaj za polstavke, ki nastopajo v prilastkovi rabi na mestu desnega prilastka« (Logar 2015: 49) in jih Toporišič (1992: 191) ter Korošec (2002: 44; 2003: 247) imenujeta »polstavčni prilastek«, ter da »[p]ridevniškega in deležniškega polstavka torej ni« (Logar 2015: 49). Namenilniškim polstavkom se Logar (2015: 49–50) izogne, saj jih SP 2001 ne navaja, medtem ko so zgledi za nedoločniške polstavke v SP 2001 (§ 337) po njenem neustrezni, saj nedoločniške zveze ponazarjajo prilastek, npr. *Imel je željo postati zdravnik*, ali povedkovo določilo, npr. *Njegova želja je postati zdravnik* (Logar 2015: 49). Po drugi strani pa ne smemo prezreti primerov, npr. *Sladko vince piti, to me veseli* (2015: 50), ali *Misliti, to ga ni veselilo* (Toporišič 1992: 130), ki bi jih po definiciji, ki jo bomo razvili v članku, lahko uvrstili med nedoločniške polstavke,¹⁰ in sicer namerne, in za katere tudi Logar ugotavlja, da »so v resnici tisti, ki bi jih bilo dobro obravnavati v novem pravilu o nedoločniških polstavkih in vejici« (2015: 50).

2.1 Francoska definicija polstavka

V nasprotju s slovenščino, kjer naj bi bila raba polstavkov redka (Milojević Sheppard 1992; Schlamberger Brezar 2005a in 2005b) in celo odsvetovana (Breznik 1967), so ti v francoščini značilni za zborni pisni jezik ter predstavljajo uporabno in v primerjavi z odvisnimi ali prirednimi stavki, ki poved po nepotrebnem podaljšujejo, priporočljivo stilistično sredstvo za zgoščevanje povedi in doseganje večje jednatosti (Arénilla-Béros 1982: 32–36). Diahroni pregled obravnave polstavkov v francoski literaturi (Mezeg 2020: 17–21) je pokazal, da so bili tudi ti v preteklosti predmet številnih razprav.¹¹ Najbolj poglobljeno se jim je v 90. letih 20. stoletja posvetil jezikoslovec Bernard Combettes, ki je polstavke natančno definiral in s tem onemogočil zamenjavo z drugimi »polstavčnimi« strukturami, ki so od odnosnice ločeni z vejico. Po Combettesu imajo francoski polstavki naslednje skupne značilnosti (1998: 10–13):

- **ločenost z nekončnim ločilom od preostalega besedila** (najpogosteje z vejico, lahko tudi z dvopičjem, podpičjem ali pomišljajem);
- **stavčno mobilnost**: polstavek lahko stoji na začetku povedi pred glavnim stavkom, na sredini povedi med osebkom in povedkom, ali na koncu povedi za osebkom in povedkom glavnega stavka;

⁹ Podčrtala in označila krepko avtorica tega članka.

¹⁰ Ker v raziskavo nismo vključili francoskih nedoločniških polstavkov in v korpusu nismo našli slovenskih nedoločniških polstavkov kot prevodov drugih obravnavanih vrst francoskih polstavkov, nedoločniških polstavkov v slovenščini v tem članku ne obravnavamo in tako ostajajo predmet prihodnjih raziskav.

¹¹ V francoščini je težavo predstavljalo dejstvo, da so za različne strukture (npr. prilastek, pristavek, polstavek, vrinjeni stavek) nekoč uporabljali isto poimenovanje, in sicer *apposition*. S tem izrazom danes označujemo pristavke, medtem ko je za polstavke Combettes skoval poimenovanje *construction détachée*. Več o tem v Mezeg 2020: 17–21.

- **sekundarno predikacijo**: to pomeni, da polstavka na površinski ravni nima eksplisitno izraženega osebka, temveč samo predikat oz. del predikata, ki v izrek vpelje novo, okrnjeno predikacijsko strukturo in z osebkom (ali, redkeje, s predmetom oz. drugimi udeleženci, odvisnimi od povedja) glavnega stavka vzpostavi povezavo, identično tisti v »popolni« predikaciji;¹² predikacija se lahko tvori okrog neosebne glagolske oblike, samostalnika in pridevnika;
- **skriti nanosnik**: polstavčno jedro obvezno implicira nanosnika, ki ga v glavnem stavku po navadi predstavlja osebek (redkeje predmet), med njima pa se vzpostavlja koreferenca.

V francoščini torej govorimo o polstavku, ko so izpolnjeni vsi štirje omenjeni kriteriji, kot v naslednjem primeru:

Položaj pred glavnim stavkom:

- (1) **Accoudé** à la rampe du petit balcon, je l'écoutais.¹³ (Makine 1995)¹⁴

Naslonjen na balkonsko ograjo, sem jo poslušal.

Položaj med osebkom in povedkom glavnega stavka:

- (2) Moi, **accoudé** à la rampe du petit balcon, (je) l'écoutais.

Jaz, **naslonjen** na balkonsko ograjo, sem jo poslušal.

Položaj za glavnim stavkom:

- (3) Je l'écoutais, **accoudé** à la rampe du petit balcon.

Poslušal sem jo, **naslonjen** na balkonsko ograjo. (Makine/Dobnik 2005)¹⁵

2.2 Polstavek, polstavčni prilastek in pristavek

Kot kažejo mogoči slovenski prevodi pod francoskimi primeri v različnih stavčnih položajih, je v danem primeru tudi v slovenščini mogoče tvoriti polstavek (in sicer deležniški), ki ustreza vsem Combettesovim kriterijem ter hkrati Toporišičevim sicer precej ohlapnim definicijam in nekaterim primerom (npr. tistemu s *sedeč* in *pomenkujoč*). Z upoštevanjem vseh štirih kriterijev preprečimo možnost zamenjave z drugimi »polstavčnimi« strukturami, npr. s pristavkom, ki ga Toporišič (1992: 228) definira kot »/d/esno, nekako polstavčno, določilo samostalnika oz. samostalniške besedne zveze, torej rahlo povezano, tj. ločeno od odnosnice v pisavi z vejico, v govoru s premorom. Pomensko je drugo poimenovanje nanosnika (referenta), skladijsko pa odnosnice, npr.: France Prešeren, *naš največji pesnik*«. Pristavek tako v francoščini kot v slovenščini

¹² Predikacija označuje zvezo med osebkom in povedkom (Combettes 1998: 137). Kriterij sekundarne predikacije je po Combettesu (1998: 12) ključnega pomena, saj polstavek tako deluje kot neke vrste pojasnjevalni vrinjeni stavek, ki ne določa osebka, temveč prinaša novo oz. dodatno informacijo o njem.

¹³ V tem članku so primeri polstavkov podčrtani in njihovo jedro označeno s krepkim tiskom.

¹⁴ Za seznam virov primerov iz korpusa *FraSloK* glej Mezeg 2011: 346–70.

¹⁵ Takšen je uradni prevod v slovenski različici romana *Francoski testament*.

lahko stoji le desno od odnosnice,¹⁶ zamenjuje pa se ga s t. i. polstavčnim prilastkom. To je mdr. opaziti pri Ahačiču (2017: 103), ki polstavčni prilastek ne ponazori samo s primerom za pristavek, npr. *Toporišič, znani slovenski slovnicař*,¹⁷ temveč tudi za polstavek, npr. *morilec, čakajoč na kazen*,¹⁸ in že prej pri Toporišiču, ki pri skoraj enakih primerih, npr. *že vsi ti naši otroci, vajeni vsega dobrega*, in *otroci, siti vsega dobrega*, prvi podčrtani del označi kot »pristavčno zaporedje«, a se v opombi popravi, da »/bi/ /d/anes namesto »pristavčni« rekel »polstavčni« (1982: 46), drugega pa kot »polstavčni prilastek« (1982: 54), kar tudi je. V povezavi s pristavki Toporišič v nadaljevanju (prav tam) pravi, da »se zdi, da bi bili polstavčne narave vsi pristavki, ki so, kot vemo, drugo poimenovanje iste predmetnosti: torej: naš junak, *Krjavelj*, (gre in vse to pove kralju)«. V izogib mešanju različnih pojmov se nam zato zdi potrebno jasneje oblikovati oz. razširiti obstoječe definicije za omenjene izraze:

- a) Pristavek oz. pristavčna zveza sestoji iz samostalniške besedne zveze, ki je drugo poimenovanje istega nanosnika in vedno stoji za vejico za odnosnico ter jo je mogoče parafrazirati z vezniki *to je, tj., namreč, in sicer, z drugimi besedami, drugače povedano, ali, oz., oziroma, ali bolje* (Toporišič 2004: 600; Lengar Verovnik 2012: 163–64), npr. *Boris Pahor, avtor Nekropole, je najbolj prevajani slovenski pisatelj v francoščino*. Pomembno je, da »[p]oved ostane ista, [tudi] če v njej uporabimo samo en del pristavčne zveze«¹⁹ (Toporišič 2004: 600), npr. *Avtor Nekropole je najbolj prevajani slovenski pisatelj v francoščino*.
- b) Polstavčni prilastek vedno stoji za vejico desno od odnosnice in jo pojasnjuje oz. prinaša dodatno informacijo (npr. lastnost, stanje) o njej. Njegovo jedro lahko tvorijo pridevnik, npr. *Zaupal mi je zgodbo, polno presenečenj*, deležnik, npr. *V drugo skupino uvrščamo rastline, cvetoče vso zimo*, samostalnik, npr. *Njegova nova prijateljica, dama vseh dam, je bila prikrita psihopatka*,²⁰ ali nedoločnik, npr. *Njeno prizadevanje, ugoditi vsem, se je izjalovilo*, ki jih je mogoče razvezati v prilastkov odvisnik. Polstavčni prilastek ni zamenljiv s polstavkom.²¹

¹⁶ Če pristavek premaknemo levo od odnosnice in ohranimo vejico, postane osebek, osebek izhodiščnega stavka pa pristavek, npr. *Naš največji pesnik, France Prešeren, se je rodil ...*; če vejici izpustimo, izhodiščni pristavek postane levi prilastek, npr. *Naš največji pesnik France Prešeren se je rodil ...*

¹⁷ Podoben primer Ahačič navede tudi v razdelku o polstavku (2017: 106), kjer jasno označi, da je *znani slovenski jezikoslovec* polstavek (!).

¹⁸ To bi držalo, če stavka ne bi razvili, npr. *morilec, čakajoč na kazen, je izginil neznano kam*; saj v nasprotnem primeru »čakajoč na kazen« ne more biti drugega kot pravi polstavek.

¹⁹ S tem pristavek lahko ločimo od desnega samostalniškega polstavčnega prilastka, ki slabše določa odnosnico, npr. *Sosedov sin, fant od fare, je pa res vzor mladeniča*. → ?*Fant od fare je pa res vzor mladeniča*. Medtem ko je pri »avtorju *Nekropole*« jasno, za katerega pisatelja gre, je zveza »fant od fare« v vlogi osebk premalo določna in bi ji bilo treba dodati še vsaj kazalni zaimek »ta«, da bi bil stavek sprejemljiv.

²⁰ Razlikovanje med pristavkom in desnim samostalniškim polstavčnim prilastkom je težavno: medtem ko lahko rečemo *Njegova nova prijateljica, ki je bila dama vseh dam, je bila prikrita psihopatka*, se postavlja vprašanje, ali je pomensko enako tudi *Njegova nova prijateljica, tj. dama vseh dam, je bila prikrita psihopatka*. → ?*Dama vseh dam je bila prikrita psihopatka*. (gl. tudi prejšnjo opombo), zato bi se bilo treba temu vprašanju natančneje posvetiti.

²¹ Na potrebo po ločevanju med polstavki in polstavčnimi prilastki je mdr. opozoril že Korošec (2002: 44).

- c) Polstavek je z vejico²² ločen od odnosnice in v nasprotju s pristavkom in polstavčnim prilastkom lahko stoji na začetku, sredini ali koncu povedi. Njegov na površinski ravni neizraženi osebek je enak osebkju glavnega stavka, med jedrom polstavka (deležje, deležnik)²³ in povedkom glavnega stavka pa se vzpostavlja predikacija. Polstavek je mogoče razvezati v stavek z osebno glagolsko obliko in izraža spremno okoliščino, stanje ali lastnost nanosnika v času dejanja glavnega stavka, npr. *Utrujena od napornega dne, se je Tina zgrudila na pločniku. – Tina se je, utrujena od napornega dne, zgrudila na pločniku. – Tina se je zgrudila na pločniku, utrujena od napornega dne.*

2.3 Jedro polstavka v francoščini

V francoščini jedro polstavka lahko tvorijo različne besedne vrste. Tiste, ki v okviru polstavčnega jedra izpolnjujejo vse štiri Combettesove kriterije, so: gerundij,²⁴ sedanji deležnik, pretekli deležnik, pridevnik oz. pridevniška besedna zveza, samostalniki oz. samostalniška besedna zveza in nedoločnik, ki ga uvaja predlog²⁵ (Combettes 1998: 17–31).

Izhodišče pričujoče raziskave predstavljajo francoski polstavki, ki imajo za jedro gerundij, sedanji deležnik, pretekli deležnik, pridevnik oz. pridevniško besedno zvezo in samostalniki oz. samostalniško besedno zvezo. Pri tem smo se omejili zgolj na tiste primere polstavkov, ki so v francoščini rabljeni na začetku povedi pred glavnim stavkom, saj so za raziskavo najzanimivejši, in sicer z vidika ohranitve ali spremembe položaja polstavka v prevedeni povedi, (ne)rabe vejice in vrste polstavčnega jedra.

3 Korpusno gradivo

Na osnovi Combettesovih kriterijev za ugotavljanje polstavčnosti, izpostavljenih v 2.1, smo z metodo polavtomatskega luščenja²⁶ poiskali primere francoskih polstavkov v začetnem položaju v francosko-slovenskem vzporednem korpusu *FraSloK* (2,5 milijona pojavnic). Tega sestavljata dva približno sorazmerno velika podkorpusa:²⁷ a) podkorpus 300 časopisnih člankov iz francoskega mesečnika *Le Monde diplomatique* (LMD FR)

²² O rabi vejice za polstavki z golim jedrom več v nadaljevanju.

²³ Do zdaj smo videli, da je v slovenščini mogoče tvoriti deležijski in deležniški polstavek. Definicijo bomo dopolnili v zaključku. Glede nedoločniških polstavkov glej 2. poglavje in opombo 10.

²⁴ V slovenščini še najbolj ustreza deležju, čeprav je po obliki drugačen (sestavljata ga predlog *en* + sedanja deležniška oblika, ki se ne spreminja).

²⁵ Primer: *Sans parler: X a regardé Y.* (Combettes 1998: 28); dobesedni prevod: **Brez govoriti/Brez besed je X pogledal Y-a.* Francoski predložni nedoločniški polstavki so izključeni iz te raziskave.

²⁶ Za luščenje francoskih polstavkov smo izdelali ukaze iz besednovrstnih oznak in regularnih izrazov. Ker je z njimi nemogoče zajeti samo primere, ki bi popolnoma ustrezali vsem štirim kriterijem polstavčnosti, je bilo treba vse primere ročno pregledati, kar se je pri več deset tisoč avtomatsko izluščenih primerih izkazalo za zamudno opravilo (gl. Mezeg 2020: 96–138). Za luščenje smo uporabili dvojezični konkordančnik *ParaConc* (Barlow 2005).

²⁷ Gradnja korpusa *FraSloK* je natančno opisana v Mezeg 2011. Korpus kot celota ni na voljo na spletu, sta pa na različnih mestih na spletu ločeno na voljo oba njegova podkorpusa (gl. naslednji dve opombi).

(637.297 pojavnic) in njihovih prevodov iz slovenske različice *Le Monde diplomatique v slovenščini* (LMD SLO) (526.777 pojavnic), objavljenih med leti 2005–2009,²⁸ in b) 12 sodobnih francoskih romanov (701.715 pojavnic) ter njihovih slovenskih prevodov (601.196 pojavnic),²⁹ ki so izšli v obdobju 1989–2008.

Analiza je pokazala (Mezeg 2020: 141, 243), da je bilo v francoskih časopisnih člankih skupno uporabljenih 1211 polstavkov v začetnem položaju, od tega jih je bilo v prevodih ohranjenih 67 primerov oz. 5,5 %. V francoskih romanih smo našli 1829 polstavkov, 209 oz. 11,4 % so jih prevajalci ohranili v slovenščini. To pomeni, da je bilo od 3040 francoskih polstavkov v slovenščini ohranjenih 276 primerov (9,1 %), pri čemer je raba višja v literarnem kakor v časopisnem diskurzu. Če upoštevamo razliko v velikosti slovenskih podkorpusov, to pomeni, da je bilo v prevodih romanov uporabljenih 2,7-krat več polstavkov kakor v prevodih časopisnih člankov. V nadaljevanju se bomo osredotočili na polstavke, ohranjene v slovenščini, saj želimo odkriti njihove značilnosti (vrsta polstavčnega jedra, zapis vejice, položaj v povedi ipd.) in s tem dopolniti obstoječe zapise glede same definicije, tipologije in rabe polstavkov v slovenščini.

4 Analiza polstavkov v slovenskih prevodih

Kot kaže Slika 1, izbrani korpus izpričuje rabo treh vrst polstavkov: deležijskih, deležniških in pridevniških. V obeh podkorpusih izstopajo deležniški polstavki, sledijo jim pridevniški in na zadnjem mestu deležijski polstavki. V nadaljevanju bomo za vsak omenjeni tip izpostavili primere rabe in se navezali na nekatere sporne navedbe iz literature.

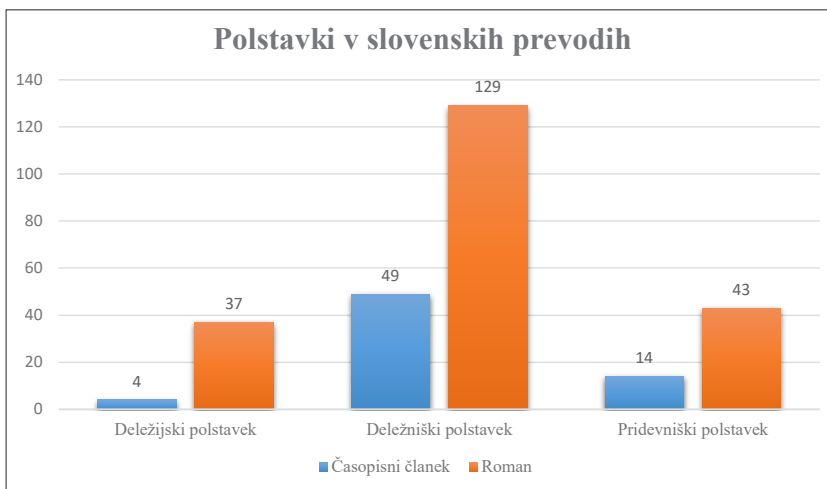
4.1 Deležijski polstavki

Med ohranjenimi polstavki je najmanj deležijskih, ki so sicer 8,1-krat pogostejši v prevedenih romanih kakor časopisnih člankih. Kot kaže preglednica 1, jih je v prevodih večina ohranila položaj na začetku povedi, predvsem v romanih (4), sledi položaj med osebkom in povedkom (5), le v enem primeru iz podkorpusa romanov pa je bil polstavek prestavljen za osebek in povedek glavnega stavka (6).

²⁸ Do podkorpusa časopisnih člankov je mogoče prosto dostopati prek [spleta](#).

²⁹ Do podkorpusa romanov je po predhodni pridobitvi uporabniškega imena in gesla mogoče dostopati prek [spleta](#).

Slika 1: Vrste in število ohranjenih polstavkov v slovenskih prevodih iz korpusa *FraSloK*.

Preglednica 1: Mesto deležijskih polstavkov v prevodih.

	začetek povedi	sredina povedi	konec povedi	skupaj
časopisni članki	2	2	0	4
romani	27	9	1	37
	29	11	1	41

- (4) **Poznavajoč** moč besed, sem s pridom uporabljal in zlorabljal obrazec »rad te imam« [...]. (Bruckner/Skrušný 2007)
- (5) Tistega dne sem, **držeč** malo sestro za roko, prečkala neko uličico [...]. (Sa/Barič 2007)
- (6) Kmalu mi je poročal, da je svet vélikih ministrov pohvalil njegove predloge, **nevede, kdo stoji za njimi** [...]. (Sa/Barič 2007)

V (6) je jedro deležje na -é, ki se po Toporišiču (1980: 167; 1992: 22) danes šteje kot izdeležijski prislov. Med oblikami na -é, ki po Toporišiču (1992: 22) »[n]ima[jo] desne vezljivosti«, najdemo primere, kot so *hote, miže, molče, mimogrede, glede* (1980: 167; 1992: 22), npr. *To je storil hote/miže/molče* (1992: 22). Primer (6) je v tem pogledu

drugačen, saj prislovni obliki *nevede*³⁰ sledi desno dopolnilo (predmetni odvisnik), s čimer so izpolnjeni pogoji polstavčnosti, zato ga uvrščamo med polstavke.

Primeri deležijskih polstavkov z začetka in sredine povedi izkazujejo nekaj zanimivosti glede rabe, ki jih bomo izpostavili v nadaljevanju.

V podkorpusu romanov v 6 primerih (22 %) levi deležijski polstavek od glavnega stavka ni ločen z vejico; to je zaslediti v prevodih dveh del (od tega 5 primerov v *Cesarici* (npr. primer 7)):

(7) **Čakajoč** na dovoljenje za vstop so jedli, barantali med seboj. (Sa/Barič 2007)

(8) **Ležec** na Simonovi potovalki je majhen kuža s pletenim plaščkom pazil na gospodarjeve stvari. (Grimbert/Grum 2008)

Primeri (7) in (8) sta tako rekoč enaka primeru (4), le da za levim polstavkom nimata vejice. Po Toporišiču (2004: 634) deležijske polstavke z vejico »ločimo od glavnega stavka tudi tedaj, kadar so pred njim: *Želeč jim lahko noč, sem se odpravil spat.*« Izjema bi bila po SP 2001 (§ 334) mogoča, če bi bili deležji goli oz. brez dopolnila. V zvezi s tem Logar (2015: 47) utemeljeno kritizira navedbo iz SP 2001 (§ 334), naj bralec na podlagi lastnega »razumevanja« sam presodi, ali gre za polstavek ali ne, npr. »*Boječ se, se je deklica približala skupini na trati*« proti »*Boječ se se je deklica približala skupini na trati*« (prav tam). V drugem primeru zaradi izpusta vejice *Boječ se* torej ni polstavek, temveč prislov oz. prislovno določilo načina. Enako se po deležju vprašamo tudi v prvem primeru z vejico, zato se postavlja vprašanje, ali ne bi bilo bolj smiselno izpustiti vejice za golim deležjem, kar sicer že kaže raba v korpusu *Gigafida* (Logar 2015: 53), s čimer bi se izognili tovrstnim pravopisnim dvoumnostim. Na nejasnost obstoječega pravila glede zapisovanja polstavčne vejice je opozorila tudi Logar (2015: 53–54), ki je ob analizi deležij iz korpusa *Gigafida* ugotovila, da je opuščanje vejice za levim deležijskim polstavkom pogostejše, kakor če to sledi osebkju glavnega stavka. Zapis bi bilo torej treba v prihodnje popraviti oz. dopolniti in v izogib nadaljnjim dilemam glede rabe vejice pri tem izpustiti vsakršne navedbe o subjektivnem razumevanju oz. občutenju polstavčnosti (Logar 2015: 51). Ker v primerih (7) in (8) ne gre za goli deležji, se kot zaključek ponudi neustrezna raba oz. izpust vejice bodisi zaradi nepoznavanja ali nejasnosti pravil za stavo vejice bodisi zaradi nenatančnosti, kar se je izmuznilo vsem v prevajalski verigi (prevajalcu, lektorju, uredniku).

V ostalih 21 primerih je levi polstavek od glavnega stavka ločen z vejico. V 14 primerih (67 %) deležijskemu jedru neposredno sledi odvisni stavek (predmetni ali prilastkov), zato je raba vejice za takšnim jedrom obvezna (9), v preostalih 7 primerih pa deležju v polstavku neposredno sledi predmet (primer 4) ali prislovno določilo. Primerov polstavkov z golim deležjem brez dopolnila *FraSloK* ne vsebuje.

³⁰ Na tem mestu bi v prevodu sicer pričakovali pravo deležijsko obliko *ne vedoč*, vendar se prevajalka zanjo ni odločila.

(9) **Misleč**, da si mrtva, sem obupano kriknil. (Sa/Barič 2007)

Ostanejo nam še deležijski polstavki, izraženi med osebkom in povedkom glavnega stavka (10). Takšnih primerov je v korpusu 9 in povsod gre za polstavke brez možnosti zamenjave s polstavčnimi prilastki, saj se polstavčnost ohrani, tudi če jih premaknemo pred odnosnico (10a):

(10) Potem sem, **ležeč na pesku**, poslušal brezmejno tišino stepe [...]. (Makine/Dobnik 2005)

(10a) **Ležeč na pesku**, sem potem poslušal brezmejno tišino stepe [...].

4.2 Deležniški polstavki

Med ohranjenimi polstavki je bilo v korpusu največ deležniških polstavkov, njihova raba pa izstopa zlasti v prevodih romanov, kjer je 2,2-krat višja kakor v prevodih časopisnih člankov. Precejšnje razlike med podkorpusoma je opaziti tudi v mestu polstavka v povedi: v prevodih časopisnih člankov je bila le dobra petina polstavkov ohranjenih na začetku povedi (11), večina (77 %) pa prestavljena na sredino povedi med osebek in povedek (12); v prevodih romanov rahlo izstopa ohranitev polstavka na začetku povedi (52 %), 44 % pa jih je bilo prestavljenih med osebek in povedek glavnega stavka. Položaj za osebkom in povedkom glavnega stavka (13) je v prevodih romanov, še bolj pa časopisnih člankov, zelo redek.

Preglednica 2: Mesto deležniških polstavkov v prevodih.

	začetek povedi	sredina povedi	konec povedi	skupaj
časopisni članki	11	40	1	52
romani	68	57	5	130
	79	97	6	182

(11) **Soočen** s pojavom izseljevanja s podeželja, kongres arhitektov Braziliije že od leta 1963 opozarja na potrebo po urbanih reformah [...]. (LMD SLO, oktober 2007)

(12) Rimski sporazum, **podpisan** marca leta 1957, je vzpostavil Evropsko gospodarsko skupnost (CEE) in postavil načela, ki so utemeljila enoten trg [...]. (LMD SLO, november 2007)

(13) Poslušal sem jo, **naslonjen** na balkonsko ograjo. (Makine/Dobnik 2005)

Analiza levih deležniških polstavkov ni pokazala posebnih odstopanj v rabi vejice, razen v 4 primerih v prevodih romanov,³¹ ko polstavki z deležniškim jedrom od glavnega stavka niso bili ločeni z vejico, npr.:

- (14) **Ležeča** v Paviljonu združenih nesmrtnikov sem izgubila občutek za čas. (Sa/Barič 2007)

Takšnih primerov rabe deležnikov pri Toporišiču ne zasledimo. Med zgledi navaja polstavčne in leve prilastke (2001: 39–40; 2004: 632), kjer zapis vejice ni vprašljiv, glede občutenosti polstavčnosti pa pravi, da deležnike »občutimo kot polstavke načeloma le tedaj, kadar imajo ob sebi kako dopolnilo ali določilo, večinoma predmet ali prislovno določilo«, in »jih zlahka razvežemo v navadne stavke«, če pa »skladenjsko niso razviti ali pa so prislovna ali povedkova določila, jih ne občutimo kot polstavke, če nimajo tudi stavčnih ustreznikov« (2004: 633). Iz tega sledi, da bi v primeru (14) vejico (načeloma!) lahko zapisali ali pa tudi ne, če podčrtani del analiziramo kot prislovno določilo (časa). Tudi če ga, ga v danem primeru lahko pretvorimo v stavek (časovni odvisnik), zato bi vejico morali zapisati. V prihodnje bi bilo v jezikoslovni literaturi treba popraviti tako zglede za deležniške polstavke kakor tudi opise same, da bodo jasni in nedvoumni, brez možnosti lastnega interpretiranja (Logar 2015: 54).

Med primeri levih deležniških polstavkov je v korpusu opaziti 3 vzorce rabe: a) deležniškemu polstavku za vejico sledi glavni stavek (15) (ta raba prevladuje v prevodih romanov (26 primerov oz. 38 %), v časopisih je prisotna v 3 od 11 primerov); b) deležniškemu jedru sledi odvisni stavek (16) (ta raba prevladuje v časopisnih člankih (73 %) in je opazna tudi v približno tretjini (31 %) primerov v romanih); c) pred deležniškim polstavkom ali za njim je rabljen še en polstavek (17) (takšnih je 25 % primerov v prevedenih romanih):

- (15) **Cedeča se od znoja**, je v dolgih žametnih oblekah in s petkami, ugreznjenimi v pesek, uživala v njegovem pogledu in v stavke vpletala posamezne francoske besede. (Diome/Barič 2007)
- (16) **Rojen** v obdobju, ko so rap albumi predstavljali redkost, je miks postal trdnjava raperske ustvarjalnosti [...]. (LMD SLO, januar 2008)
- (17) **S komolci naslonjena** na nekakšen prt, **oblečena** v belo bluzo, je še naprej prikimavala z rahlimi gibi glave in si raztreseno ogledovala svoje nohte [...]. (Makine/Dobnik 2005)

Pri deležniških polstavkih, ki so bili z začetnega stavčnega položaja v prevodu prestavljeni med osebke in povedke, je opaziti predvsem 2 rabi, in sicer: a) deležnik je z vejico ločen od osebka glavnega stavka (18); b) deležnik je z vejico ločen od osebka in pomožnega glagola (19):

³¹ Gre za po 1 primer iz romanov *Trebuš Atlantika* in *Francoski testament* ter za 2 primeri iz romana *Cesarica*.

(18) Mjanmarski generali, **zaprti** v miselnost z jarki obdanih utrd in **prežeti** s tradicionalno izolacionističnim duhom, menijo, da bodo tako manj ranljivi. (LMD SLO, november 2006)

(19) Poljaki so se, **oboroženi** s sabljami, obnesli veličastno! (Mérot/Javoršek 2007)

V obeh primerih gre za prave polstavke, kar potrdi pretvorba v levi polstavek.³² V povezavi z deležniškimi polstavki namreč v literaturi, kot smo že opozorili, zasledimo primere, ko se deležniški polstavek zamenjuje s polstavčnim prilastkom, npr. pri Hribar: »Vsebinsa nalog, **vezanih** na lastninsko preoblikovanje, je bila tisti element, ki ...« (2013: 31) – ker slednji po prestavitvi levo od odnosnice lahko kvečjemu postane levi prilastek, je jasno, da že v izhodišču ne gre za polstavek, kot smo ga definirali v 2.2.

4.3 Pridevniški polstavki

Pridevniški polstavki so po številu primerov na drugem mestu v obeh podkorpusih prevedenih besedil, pri čemer je bilo v prevodih romanov uporabljenih 3,3-krat več pridevniških polstavkov kakor v časopisnih člankih. Kot pri ostalih dveh vrstah polstavkov je tudi tu najmanj primerov rabe za osebkom in povedkom glavnega stavka, saj smo našli le 2 primera v enem od romanov (20):

(20) Zdelo se je, da diha, **svetlikajoča** in **dehteča** v tisoč lesketajočih se iskrah. (Makine/Dobnik 2005)

Kot je razvidno iz preglednice 3, je bila pri prevajanju časopisnih člankov večina polstavkov, ki ima v slovenščini pridevniško jedro (tj. 73 % primerov), predstavljena za osebek (21) oz. osebek in pomožni glagol glavnega stavka, v romanih pa je bila ta strategija, uporabljena v 40 % primerov, druga po pogostnosti (22):

(21) Položaj pastorja, **dosegljiv** vsakomur, ki trdi, da je imel videnje, je danes v Ugandi najbolj razširjen način vzpona po družbeni lestvici [...]. (LMD SLO, januar 2008)

(22) Poveljniški most, **prostran** in **prazen** kot kolodvorska čakalnica ob zori, je bil po vsem obodu zastekljen. (Echenoz/Koncut 2008)

Preizkus pretvorbe oz. prestavitve primerov s sredine na začetek povedi pokaže, da gre za prave polstavke.³³

³² (18) **Zaprti** v miselnost z jarki obdanih utrd in **prežeti** s tradicionalno izolacionističnim duhom, mjanmarski generali menijo, da bodo tako manj ranljivi. (19) **Oboroženi** s sabljami, so se Poljaki obnesli veličastno.

³³ (21) **Dosegljiv** vsakomur, ki trdi, da je imel videnje, je položaj pastorja danes v Ugandi najbolj razširjen način vzpona [...]. (22) **Prostran** in **prazen** kot kolodvorska čakalnica ob zori, je bil poveljniški most po vsem obodu zastekljen.

Preglednica 3: Mesto pridevniških polstavkov v prevodih.

	začetek povedi	sredina povedi	konec povedi	skupaj
časopisni članki	3	8	0	11
romani	23	17	2	42
	26	25	2	53

Levi začetni stavčni položaj so v prevedenih člankih ohranili 3 primeri; pridevniškemu polstavku neposredno za vejico sledi glavni stavek (23) ali pa je med njim in glavnim stavkom še en polstavek (24):

- (23) **Preobčutljiv** na svojo lastno kompleksnost, se nadvladani vidi, kot ga označuje vladajoči [...]. (LMD SLO, julij 2006)
- (24) **Bogata** z mineralnimi solmi, vlakni in vitamini, in hkrati nizkokalorična, bi se [koka] lahko uvrščala med najboljša živila na svetu. (LMD SLO, maj 2008)

V romanih so prevajalci levi stavčni položaj ohranili v 55 % primerov. Pri tem smo zasledili 3 vzorce rabe: a) pridevniškemu polstavku neposredno za vejico sledi glavni stavek (4 primeri) (25); b) pridevniškemu polstavku sledi odvisni stavek, temu pa glavni stavek (11 primerov) (26); c) pridevniški polstavki vsebujejo niz golih pridevnikov, ki skupaj tvorijo asindeton (v 1 primeru je 5 takšnih pridevnikov (27), v drugem 3):

- (25) **Iznajdljivi** kot vsi otroci tretjega sveta, so fantje nabrali krpe ali spužve, jih zavezali v plastično vrečko, naredili bunko in tako potešili svojo strast. (Dio-me/Barič 2007)
- (26) **Vzhičeni** nad dovoljenjem, da se znesejo nad cesarskim ljubljencem, so na dvoru zbrali vojsko in obkolili posestvo. (Sa/Barič 2007)
- (27) **Rdeča, modra, zelena, iskriiva, minljiva**, vsaka zvezda je bila skrivnostna pisava in nebo sveta knjiga. (Sa/Barič 2007)

V povezavi s pridevniškimi polstavki v obstoječi literaturi zasledimo podobne težave kot pri deležniških polstavkih zaradi neustreznih zgledov, ki pravzaprav ponazarjajo polstavčne, leve in povedkove prilastke (Toporišič idr. 2001: 40; Toporišič 2004: 633). V vseh primerih pridevniških polstavkov iz korpusa *FraSloK*, razen v primeru (28), kjer gre za slogovno posebnost, so pridevniška jedra razvita, torej imajo ob sebi dopolnilo in jih lahko razvežemo v stavke, zato gre za polstavke in vejico moramo uporabiti. Toporišič sicer pravi, da vejice ne pišemo, »če so pred odnosnico« (2004: 633–34), a ker to ponazori z levim pridevniškim prilastkom, bi bilo zapis treba popraviti in ponazoriti z ustreznim primerom polstavka.

4.4 Povzetek ugotovitev

Raziskava je v skladu z definicijo polstavka, postavljeno v 2.2, pokazala, da je v slovenščini mogoče tvoriti deležijske, deležniške in pridevniške polstavke, kar je v nasprotju s trditvami Logar, po kateri slednjih dveh tipov ni (2015: 49), treba pa je priznati, da je obravnavala zgolj primere iz Toporišičeve slovnice in SP 2001, kjer ustreznih primerov deležniških in pridevniških polstavkov v resnici ne najdemo. Prav tako ne v prevodih iz korpusa *FraSloK* ne v jezikoslovnih virih ne najdemo ustreznih primerov samostalniških polstavkov, zato bi bilo treba raziskati, ali je njihova tvorba v slovenščini sploh mogoča. Medtem ko so iz SP 2001 izključeni namenilniški polstavki, ostaja odprto vprašanje glede namernih nedoločniških polstavkov, ki bi jih bilo treba v prihodnje natančneje raziskati.

Kot kaže preglednica 4, ki povzema položaj polstavkov v slovenskih prevodih, so se ti v približno polovici primerov (49 %) ohranili levo od odnosnice, pri čemer ta raba izstopa v romanih (56 %), v približno polovici prevodov (48 %) pa so bili prestavljeni za odnosnico, kar je še posebno opaziti v časopisnih člankih (75 % primerov). Raba polstavkov na koncu povedi, za osebkom in povedkom glavnega stavka, je v obeh podkorpusah zelo redka. Pri tem je treba poudariti, da smo obravnavali samo prevode polstavkov, ki so bili v francoščini na začetku povedi pred odnosnico, zato bi bilo v prihodnosti treba raziskati pogostnost različnih stavčnih položajev v izvirnih slovenskih besedilih.

Preglednica 4: Mesto ohranjenih polstavkov v prevodih.

	začetek povedi	sredina povedi	konec povedi	skupaj
časopisni članki	16	50	1	67
romani	118	83	8	209
	134	133	9	276

5 Zaključek

Za potrebe analize polstavkov v prevodni slovenščini se je izkazalo, da so obstoječi slovnični opisi polstavkov v slovenščini pomanjkljivi in preveč nedoločni, spremljajo pa jih slabo izbrani zgledi, kjer se polstavek zamenjuje z desnim polstavčnim prilastkom in pristavkom. V prihodnjih jezikovnih priročnikih bi zato za vse tri vrste stavkov veljalo oblikovati natančnejše, bolj razločevalne definicije, podkrepljene z ustreznimi zgledi, kot smo to poskusili narediti v prvem delu tega članka.

Pri definiranju polstavka smo si pomagali s Combettesovimi kriteriji (1998), s katerimi je polstavek mogoče učinkovito ločiti od drugih vrst stavkov. V skladu s tem in z rezultati analize slovenskih prevodov polstavek lahko opredelimo kot vrsto

stavka, ki je z vejico ločen od odnosnice in v nasprotju s pristavkom in polstavčnim prilastkom lahko stoji na začetku, sredini ali koncu povedi. Osebek polstavka, ki na površinski ravni ni izražen, je enak osebkju glavnega stavka. Med jedrom polstavka, ki je lahko deležijsko, npr. ***Sedeč na vrtu, se je Tina učila za izpit.***, deležniško, npr. ***Osupla nad nedavnimi dogodki, se je Maja zaprla vase.***, ali pridevniško, npr. ***Vesela nepričakovane novice, se je Petra odločila prirediti zabavo.***, in mu obvezno sledi dopolnilo (tj. predmet, prislovno določilo ali odvisni stavek), in povedkom glavnega stavka se vzpostavlja predikacija. Polstavek izraža spremno okoliščino, stanje ali lastnost nanosnika (najpogosteje osebkja) v času dejanja glavnega stavka in ga je mogoče razvezati v stavek z osebno glagolsko obliko.

Raziskava je pokazala, da sicer redki primeri polstavkov z vejico niso bili ločeni od glavnega stavka. V povezavi s tem aktualni slovnični opisi niso dovolj jasni (primer golih deležij) ali so celo neustrezni (primer pridevniških polstavkov pred odnosnico), kar uporabnikom lahko povzroča težave pri zapisu vejice (Logar 2015), zato bi bilo treba v prihodnjih jezikovnih priročnikih rabo vejice pri polstavkih natančno določiti. Razmisliti bi bilo treba tudi o obstoječi tipologiji polstavkov v slovenščini, saj smo, če izvzamemo nedoločniške polstavke, ki so bili izključeni iz raziskave, pri analizi našli samo tri vrste polstavkov. Ker smo se omejili zgolj na prevodno slovenščino, bi veljalo izvesti obsežnejšo raziskavo o rabi polstavkov v različnih tipih izvirmih slovenskih besedil, s čimer bi lahko ugotovili njihove značilnosti (katere vrste polstavkov se uporabljajo v katerih stavčnih položajih in kako je z zapisovanjem vejice) in ocenili, ali ohranjeni polstavki v prevodih izhajajo iz vpliva izvirmika na jezik prevoda ali pa jih v slovenščini v resnici uporabljamo, in to morda bolj, kot se nam »zdi«.

PROGRAMSKO ORODJE

Michael Barlow, 2005: *ParaConc*. Houston: Athelstan.

VIRI IN LITERATURA

- Kozma AHAČIČ, 2017: *Slovnica na kvadrat. Slovenska slovnica za srednjo šolo*. Ljubljana: Rokus Klett.
- Aline ARÉNILLA-BÉROS, 1982: *Améliorez votre style*. Pariz: Hatier.
- Anton BREZNIK, 1967: *Življenje besed*. Maribor: Obzorja.
- Bernard COMBETTES, 1998: *Les constructions détachées en français*. Pariz: Ophrys.
- Nataša HRIBAR, 2013: Polstavki. *Pravna praksa* 32/22. 31.
- Nataša HRIBAR, 2015: Polstavki in vejica. *Pravna praksa* 34/2. 31.
- Nataša HRIBAR, 2018: Polstavki, vrinjeni stavki, dostavki in še kaj. *Pravna praksa* 37/16–17. 45.

- Tomo KOROŠEC, 2002: Sovretovi nepravilni relativniki. *Nacionalno, regionalno, provincialno. Zbornik Slavističnega društva Slovenije 13*. Ur. Marko Jesenšek. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije. 42–51.
- Tomo KOROŠEC, 2003: K pravilom za skladijsko vejico v slovenskem pravopisu 2001. *Slavistična revija* 51/2. 247–66. [Tudi na spletu](#).
- Tina LENGAR VEROVNIK, 2012: Pravopisna obravnava pristavnosti. *Pravopisna stikanja: razprave o pravopisnih vprašanjih*. Ur. Nataša Jakop, Helena Dobrovoljc. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, ZRC SAZU. 163–67.
- Nataša LOGAR, 2015: Polstavčna vejica. *Pravopisna razpotja: razprave o pravopisnih vprašanjih*. Ur. Špela Arhar Holdt idr. Ljubljana: ZRC SAZU. 47–54.
- Adriana MEZEG, 2010: Compiling and Using a French-Slovenian Parallel Corpus. *Proceedings of The International Symposium on Using Corpora in Contrastive and Translation Studies (UCCTS 2010)*. Ur. Richard Xiao. Ormskirk: Edge Hill University. 1–27. [Na spletu](#).
- Adriana MEZEG, 2011: *Korpusno podprta analiza francoskih polstavkov in njihovih prevedkov v slovenščini*. Doktorska disertacija. Ljubljana.
- Adriana MEZEG, 2020: *Polstavki v francoščini in njihovo prevajanje v slovenščino – korpusni pristop*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. [Tudi na spletu](#).
- Milena MILOJEVIČ SHEPPARD, 1992: Polstavki v angleščini in slovenščini. *Vestnik* 26/1–2. 224–37.
- Marta PAVLIN POVODNIK, 1993: *Skladnja. Priročnik z vajami*. Ljubljana, Nova Gorica: Jutro.
- Mojca SCHLAMBERGER BREZAR, 2005a: Nekatere skladijske značilnosti prevodov iz francoščine v slovenščino – lekcija iz kontrastivne slovnice. *Slovenščina in njeni uporabniki v luči evropske integracije*. Ur. Vesna Mikolič, Karin Marc Bratina. Koper: Založba Annales. 261–68.
- Mojca SCHLAMBERGER BREZAR, 2005b: Politična besedila kot tip besedil in postopki prevajanja stalnih formul. *Beyond Equivalence – Jenseits der Äquivalenz – Oltre l'equivalenza – Onkraj ekvivalence*. Ur. Nike Kocijančič Pokorn, Erich Prunč, Alessandra Riccardi. Gradec: Institut für Theoretische und Angewandte Translationswissenschaft. 121–35.
- Jože TOPORIŠIČ, 1970: *Slovenski knjižni jezik 4*. Maribor: Obzorja.
- Jože TOPORIŠIČ, 1980: *Slovenski knjižni jezik 3*. Maribor: Obzorja.
- Jože TOPORIŠIČ, 1982: *Nova slovenska skladnja*. Ljubljana: DZS.
- Jože TOPORIŠIČ, 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Jože TOPORIŠIČ idr., 2001: *Slovenski pravopis*. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, ZRC SAZU.
- Jože TOPORIŠIČ, 2004: *Slovenska slovnica*. Četrta, prenovljena in razširjena izdaja. Maribor: Obzorja.
- Jože TOPORIŠIČ, 2011: *Intervjuji in polemike*. Ur. Mateja Jemec Tomažin. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- France ŽAGAR, 2001: *Slovenska slovnica in jezikovna vadnica*. Deseta pregledana in dopolnjena izdaja. Maribor: Obzorja.
- Andreja ŽELE, 2008: *Osnove skladnje*. Ljubljana: samozaložba.

RÉSUMÉ

L'article discute les caractéristiques et l'usage de constructions détachées dans des textes contemporains, traduits du français vers le slovène. Pour les fins de cette étude, les descriptions grammaticales actuelles de constructions détachées en slovène s'avèrent incomplètes et assez vagues, souvent illustrées par des exemples fautifs d'une épithète détachée ou apposition. Ainsi comparons-nous les trois structures et proposons pour chacune une définition plus claire pour mieux les distinguer. Les constructions détachées en slovène correspondant à celles en français, la définition slovène a été élaborée à partir des critères mis en place par Bernard Combettes, *i. e.* la liberté de position dans la phrase, l'emploi obligatoire de la virgule, la prédication seconde et la coréférence. Fondée sur les exemples français en position frontale, extraits du corpus français-slovène *FraSloK* constitué des articles de presse et des romans, l'analyse montre le maintien d'environ 10 % de constructions détachées dans les traductions slovènes. Parmi elles prédominent celles formées autour d'un participe présent, suivent les structures adjectivales, tandis que celles constituées d'un gérondif sont le moins représentées. Dans les traductions des articles de presse, les constructions détachées sont dans une large mesure placées entre le groupe sujet et le verbe, tandis que dans les romans elles gardent souvent la position frontale et omettent parfois la virgule. En conclusion, nous complétons notre définition de la construction détachée en slovène et soulignons l'importance d'une future recherche approfondie sur les types de structures détachées et leur usage (*i. e.* l'emploi de la virgule en position frontale et la fréquence dans différents types de textes) dans des textes slovènes sources contemporains, dont les constatations pourraient servir à compléter leurs futures descriptions grammaticales en slovène.